

**BUXORO VILOYATIDA YER RESURLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHNI
TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI**

Nusratov Jahongir Hamza o'g'li

*Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari yo'nalishi
4-bosqich talabasi*

Urinova Nilufar Saydirasilovna

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Geografiya kafedrasida katta o'qituvchisi
n.urinova@chspi.uz*

Annotatsiya: Mazkur maqolada Buxoro viloyatida yer resurslaridan samarali foydalanishning zamonaviy usullari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilingan. Viloyatdagi sug'oriladigan yerlarning meliorativ holati, tuproq sho'rlanishi, suv resurslaridan foydalanish samaradorligi hamda yer degradatsiyasi jarayonlarining qishloq xo'jaligiga ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, tomchilatib sug'orish, lazerli tekislash, GIS texnologiyalari va meliorativ tadbirlarning yer unumdorligini oshirishdagi ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot natijasida yer resurslarini boshqarishning zamonaviy yondashuvlarini joriy etish hududning iqtisodiy va ekologik barqaror rivojlanishiga xizmat qilishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: yer resurslari, yer boshqaruvi, sho'rlanish, melioratsiya, GIS texnologiyalari, tomchilatib sug'orish, monitoring, Buxoro viloyati.

Аннотация: В данной статье анализируются современные методы эффективного использования земельных ресурсов в Бухарской области, существующие проблемы и пути их решения. Изучается состояние мелиорации орошаемых земель в регионе, засоление почв, эффективность использования водных ресурсов и влияние процессов деградации земель на сельское хозяйство. Также подчеркивается важность капельного орошения, лазерного нивелирования, ГИС-технологий и мелиоративных мероприятий в повышении продуктивности земель. Исследование обосновывает, что внедрение современных подходов к управлению земельными ресурсами будет способствовать экономически и экологически устойчивому развитию региона.

Ключевые слова: земельные ресурсы, управление земельными ресурсами, засоление, мелиорация, ГИС-технологии, капельное орошение, мониторинг, Бухарская область.

Abstract: *This article analyzes modern methods of effective use of land resources in the Bukhara region, existing problems and ways to eliminate them. The reclamation status of irrigated lands in the region, soil salinization, efficiency of water resource use, and the impact of land degradation processes on agriculture are studied. The importance of drip irrigation, laser leveling, GIS technologies, and reclamation measures in increasing land productivity is also highlighted. The study substantiates that the introduction of modern approaches to land resource management will serve the economic and ecologically sustainable development of the region.*

Keywords: *land resources, land management, salinization, reclamation, GIS technologies, drip irrigation, monitoring, Bukhara region.*

Yer resurslari har qanday davlatning iqtisodiy taraqqiyoti va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda muhim omillardan biri hisoblanadi. Aholi sonining ortishi, qishloq xo'jaligi mahsulotlariga bo'lgan talabning ko'payishi hamda iqlim o'zgarishi sharoitida yer resurslaridan oqilona foydalanish masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Buxoro viloyati qurg'oqchil iqlim mintaqasida joylashgan bo'lib, hududda qishloq xo'jaligi asosan sug'orma dehqonchilikka asoslangan. Shu sababli yer va suv resurslaridan samarali foydalanish hududning iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. So'nggi yillarda yerlarning sho'rlanishi, meliorativ holatining yomonlashuvi va suv tanqisligi qishloq xo'jaligi samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, yer resurslarini boshqarishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash va barqaror yer boshqaruvi tizimini rivojlantirish ushbu muammolarni kamaytirish imkonini beradi.

Mazkur tadqiqotda yer resurslaridan foydalanishga oid ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Tadqiqot davomida tizimli tahlil, qiyosiy taqqoslash, statistik umumlashtirish va ilmiy kuzatish usullaridan foydalanildi. Ushbu metodlar Buxoro viloyatida yer resurslaridan foydalanish samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash hamda ularni takomillashtirish bo'yicha ilmiy xulosalar ishlab chiqish imkonini berdi.

Buxoro viloyati yer fondining katta qismini qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlar tashkil etadi. Hududda sug'oriladigan yerlarning salmoqli ulushi mavjud bo'lsa-da, ularning meliorativ holati turlicha darajada baholanadi. Ayrim hududlarda tuproq sho'rlanishi, sizot suvlarining yuqoriligi va drenaj tizimlarining yetarli darajada ishlamasligi yer unumdorligining

pasayishiga sabab bo'lmoqda. Shu bilan birga, suv resurslarining cheklanganligi sug'orish tizimlarining samaradorligini oshirishni talab etadi. Yer resurslaridan oqilona foydalanish va ularning unumdorligini saqlash hudud qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Viloyatda yer resurslaridan foydalanish samaradorligini pasaytirayotgan asosiy muammolar qatoriga tuproq sho'rlanishi, suv tanqisligi, shamol eroziyasi va yaylovlarning degradatsiyasi kiradi. Sug'orish tizimlarining eskirishi hamda kollektor-drenaj tarmoqlarining yetarli darajada ishlamasligi natijasida sizot suvlarining sathi ko'tarilib, tuproqlarda zararli tuzlar to'planmoqda. Bundan tashqari, qurg'oqchil iqlim sharoiti va kuchli shamollar natijasida deflyatsiya jarayonlari kuchaymoqda. Chorvachilikning rivojlanishi esa ayrim yaylovlarda o'simlik qoplaminig siyraklashishiga olib kelmoqda. Tadqiqotchilar qurg'oqchil hududlarda yer degradatsiyasining asosiy sabablari sifatida sho'rlanish, eroziya va suv resurslaridan samarasiz foydalanishni ko'rsatadilar.

Yer resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlash uchun zamonaviy agrotexnologiyalarni joriy etish muhim ahamiyatga ega. Xususan, tomchilatib sug'orish texnologiyasi suv sarfini kamaytirish bilan birga tuproq sho'rlanishining oldini olishga xizmat qiladi. Lazerli tekislash texnologiyasi esa sug'orish suvining maydon bo'ylab bir tekis taqsimlanishini ta'minlaydi. Bundan tashqari, almashlab ekish tizimini takomillashtirish va sho'rga chidamli ekinlarni joriy etish tuproq unumdorligini saqlashga yordam beradi. Jahon amaliyotida suv tejovchi texnologiyalarni qo'llash qishloq xo'jaligi samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida e'tirof etiladi.

So'nggi yillarda yer resurslarini boshqarishda GIS va masofaviy monitoring texnologiyalaridan keng foydalanilmoqda. Ushbu texnologiyalar yerlarning meliorativ holatini baholash, sho'rlangan hududlarni aniqlash hamda degradatsiya jarayonlarini kuzatish imkonini beradi. GIS tizimlari yordamida yer fondi holati to'g'risida tezkor va aniq ma'lumotlar olish mumkin. Shu bilan birga, kollektor-drenaj tarmoqlarini rekonstruksiya qilish, sho'r yuvish tadbirlarini ilmiy asosda tashkil etish va suv resurslaridan oqilona foydalanish yer unumdorligini tiklashning muhim omillari hisoblanadi.

Buxoro viloyatida yer resurslaridan samarali foydalanish hududning iqtisodiy va ekologik barqaror rivojlanishining muhim shartlaridan biridir. Tadqiqot natijalari yerlarning sho'rlanishi, suv tanqisligi va degradatsiya jarayonlari qishloq xo'jaligi samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatayotganini

ko'rsatdi. Yer resurslarini boshqarishda zamonaviy sug'orish texnologiyalarini joriy etish, meliorativ tadbirlarni kuchaytirish, GIS asosidagi monitoring tizimlaridan foydalanish va ilmiy asoslangan agrotexnik usullarni qo'llash yer unumdorligini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi Buxoro viloyatida yer resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish va hududning barqaror rivojlanishini ta'minlash imkonini beradi.

Yer resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlash uchun zamonaviy agrotexnologiyalarni keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, tomchilatib sug'orish texnologiyasi suv sarfini kamaytirish bilan birga tuproq sho'rlanishining oldini olishga xizmat qiladi hamda o'simliklarning suv bilan ta'minlanish darajasini yaxshilaydi. Lazerli tekislash texnologiyasi sug'orish suvining maydon bo'ylab bir tekis taqsimlanishini ta'minlab, suv isrofini kamaytiradi va hosildorlikni oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, almashlab ekish tizimini takomillashtirish, sho'rga chidamli va kam suv talab qiluvchi ekinlarni joriy etish, organik o'g'itlardan foydalanish hamda tuproq unumdorligini tiklashga qaratilgan agrotexnik tadbirlarni qo'llash yer resurslarining uzoq muddatli barqarorligini ta'minlaydi. Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, suv tejovchi texnologiyalar va innovatsion boshqaruv usullarini qo'llash qishloq xo'jaligi samaradorligini oshirishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Yer kodeksi. – Toshkent. 2024
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qishloq xo'jaligi va yer resurslarini boshqarishga oid farmon va qarorlari.
3. Rasulov H. Tuproq melioratsiyasi va ekologiyasi. – Toshkent: Fan, 2020.
4. Abdullaev S., Tursunov A. Yer resurslarini boshqarish asoslari. – Toshkent, 2021.
5. FAO. Sustainable Land Management Guidelines. Rome, 2022.
6. BMtning Atrof-muhit va rivojlanish bo'yicha xalqaro konferensiyasi materiallari.
7. Abduazizovich, NJ, Kakharovna, TS, Saydirasilovna, UN, & Sirojiddinovich, KH (2025, iyul). Samarqand viloyatida zamonaviy sug'orish texnologiyalarini joriy etish dinamikasi. AIP konferensiyasi materiallarida (3256-jild, 1-son, 050018-bet). AIP Publishing MChJ.

8. Urinova, NS RUHIY MA'RIFAT ILMIY-USLUBIY JURNAL.
9. Urinova, NS (2022). Parkent tumanida agroturizm imkoniyatlari. ACADEMICIA: Xalqaro ko'p tarmoqli tadqiqot jurnali , 12 (5), 1278-1280.
10. Urinova, N. S. (2022). Principles of using new educational technologies in teaching geography to school students. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(6), 629-635.

